

Motion till riksdagen 2022/23:1461

av **Annika Hirvonen m.fl. (MP)**

Införande av jämlikhetsdata

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om och hur jämlikhetsdata skulle kunna införas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdrag till SCB och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är idag ett land som kännetecknas av en redan och alltmer heterogen befolkningsammansättning. Vad gäller demografisk mångfald kan Sverige idag bara mäta sig med länder som Storbritannien, Frankrike, Kanada, Australien och Nederländerna i ett västvärldsperspektiv. På grund av en lång tradition av att föra befolkningsregister av olika slag har statistik, data och siffror om invånarna i landet kommit att spela en avgörande roll för att skapa det demokratiska välfärdssamhälle som Sverige är idag. Statistik om olika befolkningsgrupper är helt enkelt ett fundamentalt verktyg inom det svenska samhällsbygget och politiken och har så varit under lång tid. Med utgångspunkt i statistik kan politikerna, lagstiftarna och myndigheterna göra de överväganden och bedömningar som krävs för att kunna fatta beslut och vidta åtgärder inom samhällets olika områden.

Sverige är helt enkelt ett land som genomsyras av statistik tack vare landets världsunika folkbokföringsregister. Hela den offentliga sektorn, från staten till kommunerna och en mängd andra institutioner och myndigheter samlar och sammanställer regelbundet statistik om invånarna utifrån exempelvis ålder, region, socioekonomisk bakgrund och kön. Att Sverige är ett av världens mest jämställda länder har exempelvis åstadkommit genom att vi har lagstadgat om att all form av offentlig statistik ska vara könsuppdelad, vilket har varit avgörande för jämställdhetspolitiken.

Det räcker dock inte längre bara med könsuppdelad statistik för att erhålla en korrekt analys av hur det står till i dagens Sverige med avseende på olika invånargrupper och utifrån de diskrimineringsgrunder som vi saknar data och siffror om. Den svenska regeringsformen stipulerar att ”det allmänna ska motverka diskriminering av människor

på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person”, och diskrimineringslagen baserar sig på sju diskrimineringsgrunder: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, nationellt ursprung eller hudfärg, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och tillgänglighet, sexuell läggning samt ålder. Idag finns det dock enbart officiell statistik om kön och ålder och det finns heller inga siffror om de fem nationella minoriteterna med undantag för sverigefinnarna. Samtidigt kartlägger vi regelbundet både kön och ålder för att kunna kartlägga och komma åt diskriminering på exempelvis arbetsmarknaden, men de övriga diskrimineringsgrunderna saknar vi helt enkelt siffror och data om.

Frivillighet, anonymitet och självidentifikation

På grund av den i det närmaste totala bristen på statistik om könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, nationellt ursprung eller hudfärg, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och tillgänglighet och sexuell läggning erhåller Sverige sedan länge regelbunden kritik av både EU och FN och uppmanas rutinemässigt att börja fråga om dessa kategorier, bakgrunder och identifikationer på samma sätt som att det redan är brukligt att fråga om kön och ålder i olika typer av undersökningar som bygger på enkäter och självsvarsformulär. Till skillnad från data om kön och ålder, som går att generera via befolkningsregistret och som därmed handlar om rena registerdata, så behöver uppgifter om könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, nationellt ursprung eller hudfärg, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och tillgänglighet och sexuell läggning samlas in via ett system och en metod som i EU-sammanhang benämns som jämlikhetsdata. Jämlikhetsdata är ett sätt att skapa statistik som bygger på enkätmetodens principer i form av frivillighet, anonymitet, informerat samtycke samt självidentifikation och självkategorisering, det vill säga det handlar inte på något sätt om någon form av registrering av en enskild och identifierbar person.

Jämlikhetsdata i många andra länder

I den regelbundet återkommande offentliga och politiska debatten om jämlikhetsdata dras gärna paralleller till totalitära regimer och det talas ofta om risk för missbruk av statistiken, men den form av jämlikhetsdata som EU förespråkar handlar inte om registerdata som går att koppla till en enskild person utan om data som genereras via självsvarsformulär och som bygger på både frivillighet och anonymitet. Detta görs med syftet att systematiskt samla in kunskap om olika invånargrupperns tillgång till sina lagstadgade rättigheter och för att både kunna kartlägga förekomsten av och motverka diskriminering och därmed skapa förutsättningar för ett mer jämlikt och inkluderande samhälle. I flertalet länder på jorden såsom i USA, Storbritannien, Finland och Kanada använder man sig sedan länge av jämlikhetsdata i en eller annan form, och invånarna i dessa länder tillfrågas regelbundet om exempelvis etnicitet, språk, religion och sexuell läggning. FN och EU har återkommande kritiserat Sverige för att inte samla in relevant kunskap och statistik om olika minoriteters situation. Vi delar bilden att Sverige saknar

fakta. Vi hör ofta berättelser om diskriminering men vi saknar heltäckande information kring människors tillgång till sina rättigheter.

Utöver att FN och EU kritiserar Sverige för att sakna metoder och verktyg för att kunna följa upp om antidiskrimineringsåtgärderna och jämlikhetspolitiken överhuvudtaget har någon effekt så förordar en rad konventioner och direktiv praktiserande av jämlikhetsdata såsom FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, EU:s rasdirektiv, EU:s arbetslivsdirektiv om inrättande av en allmän ram för likabehandling, den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk samt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. Jämlikhetsdatafrågan utreddes av DO år 2012 på den dåvarande regeringens uppdrag efter att Sverige än en gång hade erhållit kritik från FN, och slutsatsen var att jämlikhetsdata både kan och bör införas även i Sverige då både svensk och europeisk lagstiftning tillåter bruket av jämlikhetsdata så länge det sker med syftet att främja jämlikhet och motverka diskriminering.

Sverige är idag världsledande på all offentlig statistik om ålder, kön, region och även socioekonomisk bakgrund, och data och siffror utgör i praktiken underlaget för hela det svenska offentliga styrsystemet. Avsaknaden av statistik rörande de fem diskrimineringsgrunderna könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, nationellt ursprung eller hudfärg, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning samt de fem nationella minoriteterna gör dock att den generella jämlikhets- och välfärdspolitikerna famlar i blindo. Sverige bör därför börja praktisera jämlikhetsdata genom att ge SCB i uppdrag att börja fråga om de diskrimineringsgrunder som det idag saknas statistik om.

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Janine Alm Ericson (MP)